1. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM TARİHİ

Hazırlık Soruları

- İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nda hangi dinler yer alıyor olabilir?
- Vahiy kelimesinin anlamını sözlüklerden bulup öğreniniz.
- Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanında hangi malzemelere yazılmış olabilir?
- Hz. Osman (r.a.) Mushaf'ı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Furkân suresi 1, Âl-i İmrân suresi 138 ve Yûnus suresi 57. ayetlerin anlamlarını Kur'an-ı Kerim meallerinden okuyunuz.

"... O (Allah) doğruyu yanlıştan ayıran (furkanı) kitabı indirdi..."
(Âl-i İmrân suresi, 4. ayet)

NOT EDELİM

Kuran'ın indiriliş amacını şöyle özetleyebiliriz:

Birincisi, önceki kitaplarda yer alan tahrifatı düzeltmek.
(bk. Bakara suresi, 75-79. ayetler)

İkincisi, insanlığın ihtiyaçlarının artması ve evrensel bir kitaba ihtiyaç duyulması.
(bk. Mâide suresi, 13-14. ayetler)

NOT EDELİM

Hz. Âdem (a.s.) peygamberden Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar bütün peygamberler tevhid dini İslam'ı tebliğ etmişlerdir.
(bk. Bakara suresi, 128-137. ayetler)

Kur'an, önceki kitapların tahrifini düzelten ve insanları doğru inanca yönlendiren evrensel bir kitaptır.

1. Kur'an-ı Kerim ve Gönderiliş Amacı

Kur'an, Allah'ın (c.c.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Cebrâil (a.s.) aracılıyla indirdiği, mushaflara yazılan, mütevâtir bir yolla naklolunan ve okunmasıyla ibadet edilen ilahi sözlerdir.[1] Bu yüce kitabın birçok ismi vardır: Kitâb, Furkan (hak ile bâtılı ayıran), Mesânî (bıkılmadan tekrar tekrar okunan), Kelâmullah, Nûr, Hüdâ (hidayet rehberi), Rahmet, Şifâ, Zikr, Hikmet, Hak, Tenzîl, Rûh, Mev'ize (öğüt), Urvetü'l-Vüskâ (sağlam kulp) isimleri bunlar arasındadır. Bu isimlerin her biri Kur'an'ın bir özelliğini dile getirmektedir.

Yüce Allah insanı, en güzel bir surette yaratmış;[2] ona akıl, irade, sorumluluk ve dış dünyaya egemen olma kudreti bahşetmiştir[3]. Yüce Yaratıcı gökleri, yerleri ve bunların içinde bulunanları insanın hizmetine tahsis ederek[4] onu, olgunluğun en üst noktasına yükseltmiştir. Bütün bunlar insanın yaradanına kulluk görevini yerine getirmesi içindir.[5]

İnsan varlığını ve sahip olduğu her şeyi Allah'ın (c.c.) sonsuz merhametine borçludur. İnsanın yaratılış gayesine uygun yaşayabilmesi için bir yol göstericiye ihtiyacı vardır. Aksi halde, insan aklı ve duyguları onun kulluk görevini yerine getirmesine yetmez.

Bunun yanı sıra insanoğluna hayır-şer, güzel-çirkin, iyi-kötü arasında bir tercih yapma kabiliyetiyle beraber nefis, hevâ[6] ve unutkanlık[7] gibi duygular da verilmiştir. Bu sebepledir ki, insanı en doğruya, en güzele ulaştıracak vahye ihtiyaç vardır. İşte bu da Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü o, insana en doğru yolu gösteren bir hidayet rehberidir.[8] Söz konusu hidayet de insanı hem dünyada hem de ahirette mutluluğa götürecek ahlaki ve hukuki ilkeler bütünüdür.

Kur'an-ı Kerim, insanoğlunun hayatta karşılaşacağı problemlere yönelik çözümler sunar. Bu yüzdendir ki onun dışında hiçbir yol, insanlığı huzura kavuşturacak nitelikte ve mükemmellikte değildir. Çünkü o, dünyada adaleti gerçekleştirecek toplumlar inşa etmek, ahirette de her Müslümanın ebedî hayatını teminat altına almak üzere gönderilmiştir.

1 Zerkânî, Menâhilu'l-İrfân, C 1, s. 19; Subhî Sâlih, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân, s. 31.
2 bk. Tin suresi, 4. ayet; Teğâbûn suresi, 3. ayet.
3 Mehmet Erdoğan, Akıl-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet, s. 3.
4 bk. Bakara suresi, 29. ayet; İbrahîm suresi, 32. ayet.
5 bk. Zâriyât suresi, 56. ayet.
6 bk. Furkân suresi, 43. ayet; Câsiye suresi, 23. ayet.
7 bk. Tâhâ suresi, 115. ayet.
8 bk. İsrâ suresi, 9. ayet.

2. Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Ortamı

Kur'an-ı Kerim 610 yılında Mekke'de vahyedilmeye başlanmıştır. O devirde Arap toplumundaki egemen inanç sistemi putperestlikti. Kaynakların belirttiğine göre, İslam'dan önce cahiliye Araplarının tapındıkları çok sayıda putu vardı ve bunların 360 tanesi Kâbe'de bulunuyordu. O devirde Arap toplumunda Hanifler diye bilinen ve Allah'a inanan azınlık bir gurup vardı, fakat egemen inanç sistemi putperestlikti. Ayrıca bir çok Mekkeli kendi evinde bir put bulunduruyordu. Herhangi bir müşriğin yolculuğa çıkacağı zaman en son dokunacağı, dönüşte de saygı için ilk başvuracağı varlık bu put idi. Müşrikler; putların etrafında tavaf yapar, onlar için kurbanlar keser ve çeşitli zamanlarda onlara hediyeler verirlerdi. Müşrik Araplar, Allah'ın (c.c.) kızları olarak kabul ettikleri meleklere ve cinlere de tapıyorlardı.[9] Tabiatıyla böyle bir inanç Allah (c.c.) inancını temelden bozmuş, sosyal hayatın çürümesine yol açmıştı. Kur'an-ı Kerim işte böyle bir ortamda inmeye başladı. Maksat insanı ve toplumu, Allah'ın (c.c.) iradesine uygun bir şekilde yeniden inşa etmekti. Kur'an, bu işlevini çok kısa bir zamanda yerine getirmiştir.

EKONOMİK ORTAM	Hayvancılık	Ticaret ve kervancılık	Tarım, özellikle hurma yetiştirme		
KÜLTÜREL ORTAM	Okuryazarlığın az olması	Şiire önem verilmesi	Sözlü kültürün yaygın olması ve güçlü hitabet		
SOSYAL ORTAM	Kabile hayatı	İnsanların sınıflara ayrılması	İçki ve kumarın yaygın olması	İnsan haklarının ihlal edilmesi	
DİNÎ ORTAM	Putperestlik	Haniflik	Hristiyanlık Yahudilik	Mecûsîlik	Sâbiîlik

3. Vahyin Geliş Süreci

Vahiy, Allah'ın (c.c.) insanlığa iletmek istediği mesajları peygamberlere çok gizli ve süratli bir şekilde ulaştırmasıdır.

Kur'an-ı Kerim, Allah Teâlâ'nın insanla iletişim kurmasının ancak üç yolla mümkün olduğunu haber vermektedir. Şûrâ suresi 51. ayette bu yollar şöyle ifade edilmektedir:

﴿ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ
اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ اِنَّهٗ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴾

9 bk. Sâffât suresi, 158. ayet; Zuhruf suresi, 19-20. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim, tevhide dayalı bir inanç oluşturmak ve şirkin her türlüsünü kaldırmak için indirilmiştir.

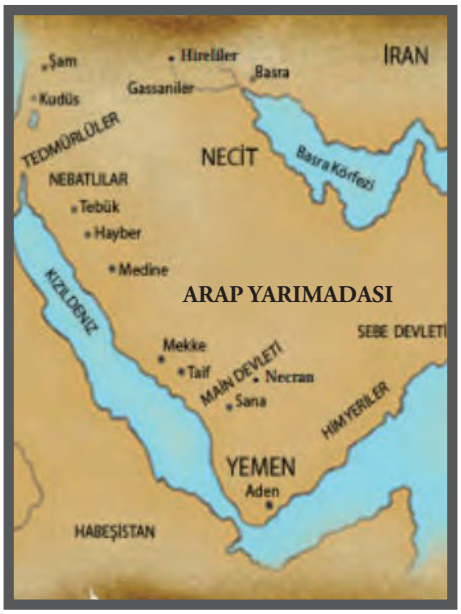

Kur'an-ı Kerim, Arap Yarımadası'nda Mekke şehrinde nazil olmaya başlamıştır.

NOT EDELİM

"Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh [Cebrail (a.s.)] o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir."

(Kadir suresi, 1-5. ayetler)

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim, insan hayatını üç boyuttan kuşatır:

1. Uzunluk boyutu: Doğumdan ölüme kadar süren dönemi kapsar. (bk. Hicr suresi, 99. ayet)

2. Genişlik boyutu: Hayatın tüm bölümlerini kapsamasıdır. (bk. Bakara suresi, 208 ayet)

3. Derinlik boyutu: İhlas, huşu ve ihsan bütünlüğünde kuşatıcıdır. (bk. Beyyine suresi 5. ayet)

Cebrâil (a.s.) Peygamberimize Alak suresinin ilk beş ayetini Mekke şehri yakınlarındaki Nur Dağı'nın Hira Mağarası'nda getirmiştir.

YAZALIM

En'âm suresi, 121. ayet.

Fussilet suresi, 12. ayet.

Zilzâl suresi, 5. ayet.

Mâide suresi, 111. ayet.

Kasas suresi, 7. ayet.

Tâ-hâ suresi, 38. ayet.

Yukarıdaki ayetleri Kur'an-ı Kerim meallerinden bularak vahiy kavramının hangi anlamlarda kullanıldığını defterinize yazınız.

"Allah (c.c.) bir insan ile ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderir de izniyle dilediğini vahyeder. O, pek yücedir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir."

Bu ayet vahyin şu üç şekilde gerçekleştiğini söyler: Vahiy ilham yoluyla, perde arkasından konuşma ile, Cebrâil'in (a.s.) vahiy getirmesi ile.

Hz. Muhammed (s.a.v.) kırk yaşındayken Mekke'de Hira mağarasında ilk vahiy gelmiştir. Fakat o günden önce kendisinde bazı değişiklikler gözlenmişti. O, artık kendisini günlük yaşamdan uzak tutuyor, Hira mağarasına gidiyor, orada tefekküre dalıyordu. Gördüğü rüyalar gerçek çıkıyor, özellikle eşi Hatice bu değişimleri farkediyordu. Henüz kendisine peygamberlik verilmeden önce birtakım hadiseler Hz. Peygamber'e rüya yoluyla gösteriliyor, sonra da onlar rüyada gösterildiği şekilde gerçekleşiyordu. Bir müddet devam eden bu dönem sona erince Allah Resûlü'ne peygamberlik verildiği açıklanmış ve bunun gereği olarak da Kur'an-ı Kerim vahyedilmeye başlanmıştır.[10]

Kur'an, Allah (c.c.) tarafından Hz. Peygamber'e vahiy meleği Cebrâil (a.s.) aracığıyla gönderilmiştir. Cebrâil (a.s.), vahyi bazen kendi suretinde bazen de insan suretinde görünerek getirmiştir. Cebrail (a.s.), Hz. Peygamber'e Hira Mağarası'nda Alak suresinin ilk beş ayetini getirdiği zaman ve Miraç hadisesi olmak üzere iki kez kendi aslî suretinde gözükmüştür.[11] Peygamberimiz bunu şu şekilde açıklamıştır. *"... Bazen de melek bana insan kılığına girerek gelir, benimle konuşur. Ben de onun söylediğini iyice bellerim."*[12] Bu hadis bize gösteriyor ki, Hz. Peygamber böyle bir durumda hem konuşulan sözleri işitiyor hem de konuşanı bizzat görüyordu. Nitekim iman, İslam ve ihsân konusunu soru ve cevap yoluyla Müslümanlara öğretmek üzere Cibrîl insan suretinde gelmiş, bu olay "Cibrîl hadisi" diye meşhur olmuştur.[13]

Hz. Peygamber'e vahiy geldiği sırada bazen çıngırak yahut zil sesine benzer bir ses duyulurdu. Hz. Âişe'nin naklettiği bir hadise göre, Allah Resûlü bu sesle gelen vahiy sırasında çok sıkıntı çekiyordu: "Vahiy bazen bana zil çalar (yahut çıngırak sesi) gibi bir sesle gelir. Bu benim için vahyin en ağır olanıdır. O (hal) beni terkedince Cebrâil'in ne dediğini bellemiş olurum."[14] Demek ki Hz. Muhammed (s.a.v.) bu sesi duyar duymaz meleğin vahiy getirdiğini anlıyor, tam o esnada Cebrâil (a.s.) getirdiği vahyi ona takdim ediyordu.

10 Mennâu'l-Kattân, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân, s. 103.
11 Yusuf Şevki Yavuz, "Vahiy", TDV İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 441.
12 Buhârî, Bed'u'l-Vahy, 2; Müslim, Fedâil, 23.
13 bk. Müslim, İmân, 1.
14 Yusuf Şevki Yavuz, "Vahiy", TDV İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 441.

Cebrâil'in (a.s.) araya girmeden Allah'ın (c.c.) doğrudan Peygamberimize seslendiği özel durumlar vardır. Bu tarz vahiyde Peygamber kendisine hitap eden Yüce Allah'ı görmez fakat konuşmasını dinler. Hz. Musâ (a.s.) ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) mahsus olan[15] bu iletişim, insani nitelikler içerisinde gerçekleşen bir konuşma olarak algılanmamalıdır. Çünkü o, Hz. Peygamberin beşerî vasıflardan soyutlanarak Yüce Allah ile ruhanî bir tarzda konuşmasından ibarettir. Allah Resûlü'ne beş vakit namaz emri yanında[16] Bakara suresinin son iki ayeti bu şekilde verilmiştir.[17]

Resûlullah, farklı şekillerde vahiy almıştır. Kur'an vahyinin geliş yolu, Hz. Peygamber'in Cebrâil (a.s.) ile iletişim kurarak bizzat ondan vahiy aldığı bir yoldur. Allah Resûlü Kur'an vahyine mazhar olduğu esnada birtakım manevi sarsıntılara maruz kalmıştır.

Kur'an'ın vahiy süreci yirmi üç yıl devam etmiş ve 632'de sona ermiştir. Resûlullah vahiy yoluyla aldığı ayetleri muhataplarına tebliğ etmiştir. Onları kendisi ezberlediği gibi sahabe de ezberlemiş, ayrıca vahiy kâtiplerine yazdırmıştır.

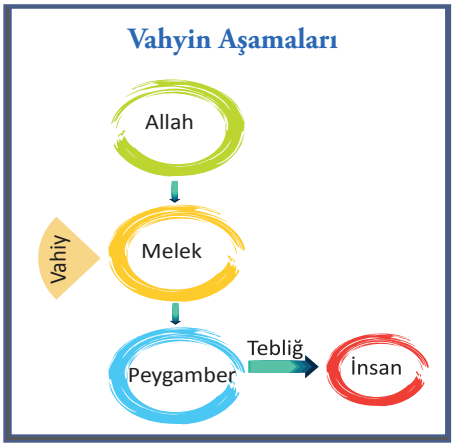

BİLGİ KUTUSU

Hz. Peygamber'e vahiy telaffuzu ve kıraatı birlikte indirilmiştir.
(bk. Furkân suresi, 32. ayet)

4. Vahyin Yazılması ve Korunması

Kuşkusuz Hz. Peygamber'in asli görevlerinden birincisi, vahiy yoluyla gelen Kur'an metnini insanlara tebliğ etmekti.[18] Allah Resûlü bir taraftan tebliğ vazifesini yerine getirirken diğer taraftan da Kur'an'ın korunması amacıyla sahabîleri, Kur'an'ı okumaya ve ezberlemeye teşvik ediyordu.[19] Müslümanlar yeni bir dine girmenin verdiği heyecanla Kur'an metnini okuyor ve ezberliyorlardı. Ancak, Hz. Peygamber nâzil olan Kur'an vahyinin sadece ezberlenmesini yeterli bulmuyor, vahiy kâtiplerine Kur'an'ı yazdırıyordu.

Peygamberimiz risaletinin başlangıcından itibaren Kur'an'ı yazdırmak için okuma yazma bilen sahabîlerden bazılarını vahiy kâtibi olarak görevlendirmişti. Peygamberimiz'e vahiy geldiği zaman hemen kâtiplerinden birini çağırır ve gelen vahyi eksiksiz yazdırırdı. Bu amaçla Zeyd b. Sabit, Ali b. Ebi Talib, Muaz b. Cebel, Ubey b. Ka'b gibi kişileri farklı zamanlarda vahiy katibi olarak görevlendirmişti."[20] Vahiy süreci içerisinde Allah Resûlü'nün başka sahabilerine de vahiy yazdırdığı böylece vahiy kâtibi sayısının 40'ı geçtiği bildirilmektedir.

Peygamberimiz kendisine vahyedilen Kur'an ayetlerini görevlendirdiği vahiy kâtiplerine yazdırmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Hz Peygamber (s.a.v.) devletin her kademesine atama yaparken Kur'an bilenlere öncelik vererek, Kur'an bilenleri önemsemiştir.
(bk. Buhârî, Meğāzî, 53)

15 Mennâu'l-Kattân, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân, s. 38.
16 bk. Buhârî, Salât, 1; Hac, 76; Enbiyâ, 5; Tevhid, 37.
17 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 2, s. 996.
18 bk. Mâide suresi, 67. ayet.
19 bk. Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 20.
20 İbn Hacer, Fethu'l-Bârî bi Sahîhi Şerhi'l-Buhârî, C 9, s. 22.

BİLGİ KUTUSU

Vahiy kâtiplerinin sayısı kırka kadar ulaşmıştır. Mekke'de ilk vahiy kâtibi Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, Medine'de ise Ubey b. Ka'b'tır. Daha sonra da bu işi devamlı olarak Zeyd b. Sabit yapmıştır.

Hz. Peygamber, vahiy katiplerinin yazdığı ayetleri gözden geçiriyor, hata varsa anında düzelttiriyordu. Vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sâbit (r.a.) bu hususu şöyle anlatmıştır: *"Resûlullah bana vahiy yazdırıyor ve bitirince de yazdığım vahyi okutturuyordu. Eğer herhangi bir yanlış veya noksan bulursa bunu hemen düzelttiriyordu. Ben de ondan sonra kalkıp söz konusu vahyi insanlara bildiriyordum."*[21] Böylece Resûlullah'ın tashihinden geçen Kur'an metni, yine onun emriyle çoğaltılıyor, Müslümanların bir kısmı bu çoğaltılan nüshaları alıyor ve kendileri için özel nüshalar yazıyorlardı.

Kur'an'ın korunması ile ilgili yapılan işlerden birisi de inen vahiylerin Cebrâil'e (a.s.) arz edilmesidir. Arz, "sunmak, takdim etmek" demektir. Her sene Ramazan ayında Allah Resûlü kendisine o yıla kadar gönderilen ayetleri Cebrâil'e (a.s.) okuyordu. Buna da arz denilmektedir. Hadisler bu mukâbelenin zaman olarak geceleyin yapıldığını gösterir.[22] Kur'an vahyinin tamamlandığı Peygamber'in vefat yılında ise arz Ramazan ayı boyunca iki defa vuku bulmuştu. Bu bir anlamda Kur'an'ın baştan sona iki defa hatmedilmesi demekti. Bugün Müslümanların Ramazan ayında yaptığı mukâbele geleneği arz sünnetine uymanın bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmesine neden ihtiyaç duyulmuştur? Araştırınız.

DEĞERLENDİRELİM

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vahiy kâtibi Zeyd b. Sabit diyor ki: "Yemame Savaşı'nda ashabın öldürülmesinin ardından Hz. Ebu Bekir (r.a.) beni çağırttı. Yanına vardım, Hz. Ömer de (r.a.) oradaydı. Hz. Ebu Bekir bana dedi ki: Hz. Ömer gelip bana, 'Yemame'de Kur'an hafızları çok zayiat verdi. Bu gibi durumlarda hafızların ölmesiyle Kur'an'ın birçoğunun zayi olmasından endişe ederim. Bana kalırsa Kur'an'ın bir araya getirilmesi için bir emir çıkarman gerekir.' dedi. Ben de Hz. Ömer'e şöyle cevap verdim: 'Resûlullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yapabilirim?' Hz. Ömer, 'Vallahi, bu hayırlı bir teşebbüstür.' dedi. Sonra bu iş üzerinde o kadar durdu ki bana söyleye söyleye sonunda Allah (c.c.), kalbimi bu işe ikna etti, ben de onun görüşünü benimsedim. Bu sözlerden sonra Hz. Ebu Bekir, bana, 'Sen akıllı ve güvenilir bir gençsin. Resûlullah'a gelen vahyi yazıyordun. Kur'an'ı araştır ve onu bir araya topla!' dedi. Bunun üzerine ben, 'Ebu Bekir (r.a) bana dağlardan birini taşıma vazifesi verse bu teklif ettiği işten daha ağır gelmezdi.' diye düşündüm. Sonra onlara, 'Sizler, Resûlullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz?' dedim. Hz. Ebu Bekir, bana, 'Allah'a (c.c.) yemin ederim ki bu hayırlı bir iştir.' dedi. Hz. Ebu Bekir ısrarında devam edip durdu. Nihayet Allah (c.c.), Hz. Ebu Bekir ile Ömer'in akıllarını yatırdığı ve göğüslerini ferahlandırdığı bu işe, benim de gönlümü ferahlandırdı. Bunun üzerine ben de Kur'an'ın peşine düşüp gereği gibi araştırdım ve onu yazılı bulunduğu hurma dallarından, ince taş levhalardan ve hafızların ezberlerinden topladım."

(Buhârî, Fedâilü'l Kur'ân, s. 3)

Yukarıdaki metni Kur'an-ı Kerim'in mushaf hâline getirilmesinin önemi açısından değerlendiriniz.

21 Nûruddîn Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, C 1, s. 152; C 8, s. 257.
22 bk. Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 7; Ahmed b. Hanbel; Müsned, C 1, s. 326-363.

Vahyin gelişi sona erdiğinde Kur'an bir kitap haline getirilmemişti. Hz. Ebû Bekir (r.a.) halife seçildikten sonra yapılan Yemâme savaşında yüz kırk civarında kurrâ sahabî şehit düşmüştü.[23] Bu durum başta Hz. Ömer (r.a.) olmak üzere sahabede ayetlerin muhafazası konusunda endişe oluşturdu. İstişareler sonucu ayetlerin bir mushaf haline getirilmesi kararlaştırıldı. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir (r.a.), Zeyd b. Sâbit'i (r.a.) çağırarak ona Kur'an'ı cem etme görevini verdi. Zeyd de sahabeye duyuru yaptı ve ellerinde Kur'an metnine dair yazılı nüshası bulunanların iki şahitle bu metinleri kendisine getirip teslim etmelerini istedi. Bu ayetleri cem işi bir sene içinde tamamlandı. Bu şekilde oluşturulan mushaf, halife Hz. Ebû Bekir'e (r.a.) teslim edildi. Mushaf onun yanında korundu, vefatından sonra ikinci halife Hz. Ömer'e (r.a.) teslim edildi. Hz. Ömer'in (r.a.) şehit edilmesinin ardından kızı Hz. Hafsa'ya (r.a.) bu mushaf emanet olarak verildi.

Kur'an'ı korumak amacıyla girişilen faaliyetlerden biri de onun istinsahı yani çoğaltılmasıdır. Kur'an, Hz. Osman'ın (r.a.) devlet başkanlığı esnasında çoğaltılmıştır.[24] Böyle bir meselenin gündeme getirilmesinde Kur'an-ı Kerim'in okunmasıyla ilgili ihtilaflar başı çekiyordu.

Kaynakların ifadesine göre; komisyon, çoğaltma işini beş sene devam ettirerek yedi adet mushaf istinsâh edip bunlardan birini Medine'de bırakmış; diğerlerini de Mekke, Kûfe, Basra, Şam, Yemen ve Bahreyn'e göndermiştir.[25]

Kur'an'ın çoğaltılıp belli başlı İslami merkezlere gönderilmesine rağmen, Kur'an'ı okuma güçlükleri ve yanlışlıkları hâlâ devam ediyordu. Çünkü hareke ve şeklen birbirine benzeyen harfleri birbirinden ayırmak için noktalar henüz Kur'an'a konulmamıştı. Gerçi bu yazıyı sahabe hatasız bir şekilde okuyabiliyordu. Ancak hicri birinci asrın yarısından itibaren İslam'ı kabul edenlerin Arapça bilmemeleri, Kur'an'ı yanlış okumalarına sebebiyet veriyordu. Meselâ rivayete göre Osman b. Ebî Şeybe

﴿ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفِيلِ ﴾[26]

ayetinin başındaki [اَلَمْ] soru ve nefiy edatını hurûf-ı mukattaa kabul ederek "elif-lâm-mîm" şeklinde, Hamza ez–Zeyyât da

﴿ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ﴾[27]

23 Mustafa Sâdık Râfiî, İ'câzu'l-Kur'ân, s. 17.
24 Süyûtî, Târîhu'l-Hulefâ, s. 153.
25 bk. İbn Ebî Dâvûd, Kitabu'l-Mesâhif, s. 34.
26 Fîl suresi, 1. ayet.
27 bk. Bakara suresi, 1. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Hz. Osman Dönemi'nde çoğaltılan mushaflardan üç tanesi zamanımıza kadar gelebilmiştir. Bunlardan biri Topkapı Sarayı'nda (Hırka-ı Saâdet Dairesi'nde TSMK, nr. 44/32); biri Taşkent'te (Eski Eserler Müzesi) diğeri de Londra'da (British Library, nr. 2165) bulunmaktadır.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmesine neden ihtiyaç duyulmuştur? Araştırınız.

DEĞERLENDİRELİM

"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz."
(Hicr suresi, 9. ayet)

Yukarıdakı ayeti okuyarak Kur'an'ın korunmuşluğu açısından değerlendiriniz.

ayetini [لَا زَيْتَ فِيهِ] şeklinde okumuştu.[28] Bu durumda doğru ve kolay okumayı sağlayacak bazı işaretleri Kur'an'a koymak gerekiyordu. İşte bunu ilk düşünen Basra Valisi Ziyâd b. Sümeyye (ö. 673) olmuştur. O, devrin dilbilimcisi Ebü'l-Esved ed-Düeli'den (ö. 688) bir sistem geliştirmesini istedi. Başlangıçta bu teklifi kabul etmeyen ed-Düelî, bir şahsın Tevbe 3. ayetteki bir kelimenin harekesini yanlış okuduğuna şahid olunca kararından vazgeçerek teklifi kabul etti. Düelî yanına bir kâtip alarak işe koyuldu. Düelî, ayetleri yavaş yavaş okuyor kâtip de farklı bir renkle fetha için harfin üstüne, kesre için altına, ötre için de önüne bir nokta koyuyordu.[29] Tamamlanan her sahife Ebü'l-Esved tarafından kontrol ediliyordu. Bu titiz çalışma sonunda Kur'an baştan sona harekelenmiş oldu.

Harekeleme işinden sonra harflerin noktası olmadığı için okumada yine de bazı zorluklar vardı. Irak Valisi Haccâc, b. Yûsuf (ö. 713) bu konudaki eksikliği sezmişti. Haccâc Nasr b. Âsım'dan (ö. 708) ve Yahya b. Ya'mer'den (ö. 746) bu iş için önlem almasını istemişti. Hareke ve harfler için konan noktaların karışmasının önüne geçmek için harflerin noktalamasında farklı renk mürekkep kullanılmıştır.[30] Bugün kullandığımız hareke ve nokta sistemini Halil b. Ahmed (ö. 791) geliştirerek bu işe son şeklini vermiştir.[31]

DEĞERLENDİRELİM

Buhârî (ö. 870) Kur'an'ın çoğaltılmasıyla ilgili ihtilafların sebebini şöyle anlatır: "Ermenistan ve Azerbaycan'ın fethinde düşmana karşı birlikte savaşan Suriyeli ve Iraklı askerler arasında okuma farklılıkları ortaya çıkmıştı. Askerlerin Kur'an'ı farklı şekillerle okumalarından etkilenen Huzeyfe b. el-Yemân, Hz. Osman'a (r.a.) geldi ve ona, 'Ey Müminlerin Emiri! Kalk, şu ümmet Yahudi ve Hristiyanların kitaplarında düşmüş oldukları ihtilafa düşmeden önce bu işin çaresine bak.' dedi. Bunun üzerine Hz. Osman (r.a.), Hz. Ömer'in (r.a.) kızı (Peygamber Efendimizin eşi) Hafsa'ya (r.a.) "Sendeki sahifeleri bize gönder, onları mushaflarda çoğaltalım, sonra sana iade ederiz." diye haber yolladı. Hafsa da bu mushafı Hz. Osman'a (r.a.) gönderdi. O, mushaf gelir gelmez Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. ez-Zübeyr, Sa'îd b. el-Âs ve Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'ı çağırarak onlara, Kur'an'ı istinsah etmelerini (çoğaltmalarını) emretti. Bu zatlar da Kur'an'ı çoğalttılar. Osman Kureyşli olan bu üç kişiye: 'Siz, Kur'an'dan herhangi bir konuda Zeyd ile ihtilâfa düşerseniz onu, Kureyş lehçesiyle yazınız. Çünkü Kur'an onların diliyle inmiştir.' dedi. Sayfalar mushaflarda çoğaltılınca da Hz. Osman (r.a.) bu sayfaları Hafsa'ya iade etti. Ardından da çoğaltılan mushaflardan çeşitli beldelere birer tane gönderdi ve gönderilen bu Mushafların dışındaki Kur'an nüshalarının yakılmasını emretti."

(Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 3)

Yukarıdaki metni okuyunuz ve Kur'an'ın çoğaltılmasının önemi açısından değerlendiriniz.

28 bk. İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, s. 94. [Bu okumaya göre söz konusu ibare "Onda yağ yoktur." şeklinde bir anlama gelmektedir. Halbuki ayetin asıl manası "Onda (Kur'an'da) şüphe yoktur." şeklindedir.]
29 İbn Ebî Dâvûd, Kitabu'l-Mesâhif, s. 144.
30 İbn Ebî Dâvûd, Kitabu'l-Mesâhif, s. 141; İsmail Hakkı İzmirli, Tarih-i Kur'an, s. 16.
31 İsmail Hakkı İzmirli, Târih-i Kuran, s. 16.

5. Tefsirden Tefekküre

5.1. Fâtiha Suresi ve Tefsiri

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ١

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٢ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ٣ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ٤

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ٥ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ٦ صِرَاطَ

الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ٧

Fâtiha Suresi

1. Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla.
2. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.
3. O, Rahmân ve Rahîmdir.
4. Ödül ve ceza gününün hakimidir.
5. Rabbimiz, sadece sana kulluk eder ve yalnız senden yardım isteriz.
6. Bizi doğru yola ilet.
7. Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna; gazaba uğramışların, azıp sapmışların yoluna değil!

Fâtiha, açılış ve başlangıç anlamına gelmektedir. Nüzûl tarihine göre beşinci, mushaf tertibine göre ilk suredir. Tamamı bir defada indirilen ilk Mekkî suredir. Nakledildiğine göre Allah Resûlü, Ebû Saîd b. Muallâ isimli sahabeye Kur'an'daki en yüce surenin Fâtiha suresi olduğunu söylemiştir.[32] Tamamı 7 ayettir.

﴿ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ١ ﴾

Cümlesi kısaca besmele olarak isimlendirilir. Bu cümle girişilen işe güç yetirmek için gereken kuvvet ve kudretin Allah (c.c.) tarafından verildiğini ifade etmektedir. Buradaki [اَلرَّحْمٰنِ] kelimesi "çok merhamet eden" [اَلرَّحِيمِ] ise "sonsuz merhamet eden" anlamına gelir. Rahmân'da sınırsız bir çokluk vardır; Rahîm'de ise sonsuzluk söz konusudur. Böylece rahmân nimetlerin Yüce Yaratıcıdan taşması, iyilik ve ihsanların yağması; rahîm ise söz konusu fiilin kesintiye uğramadan devam etmesi anlamına gelmektedir.[33]

﴿ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٢ ﴾

Ayetindeki *hamd*, isteğe bağlı olarak yapılan bir iyiliğe karşı gönülden iyilik sahibine saygı duymak ve onu övmek demektir.[34] Bu kelime Türkçede medh (övgü) anlamına gelir; ancak

BİLGİ KUTUSU

Fatiha suresi için Kur'an'da "Seb'ul-Mesâni" ismi ayrıca zikredilmektedir.

BİLGİ KUTUSU

Besmelede geçen Rahmân ve Rahîm isimlerinden Rahmân; her insanı kuşatan, Rahîm ise ahirette sadece inananlara gösterilecek bir rahmeti ifade eder.

(bk. Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 42)

32 bk. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân, 9.
33 Reşid Rızâ, Menâr Tefsiri, C 1, s. 65.
34 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 55.

bu, hamdın tam karşılığı değildir. Çünkü medh hem canlılığı ve iradesi olan hem de olmayan varlıklar için söz konusu olabilir. Meselâ inci ve güzel bir at methedilebilir. Ancak buna hamd denmez. Bu manada hamd ancak inciyi ve atı yaratıp bağışlayan Allah'a (c.c.) yapılır.[35] Bundan dolayı denilebilir ki, "Hamd yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." Hamde layık olan yalnız O'dur.

Yüce Allah'ın "er-Rahmân" ismi her canlıya rahmet eden anlamına gelir.

Kısaca bu ayet her türlü hamd, şükür, tesbih, tekbir ve tebcilin (yüceltmenin), âlemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.) yapılması gerektiğini gösterir. Çünkü O, tektir, eşi ve benzeri yoktur, her şeyin yaratıcısı, rızık vericisi ve terbiye edicisidir. O'ndan başkasına hamd etmek şirktir. Bu da en büyük zulüm demektir.[36]

﴿ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۝٣ ﴾

Bu ayetteki Rahmân ve Rahîm kelimeleri ile ilk ayetteki rabbü'l-âlemîn arasında şöyle bir ilişki vardır: Yüce Allah bu iki ayette önce kendisini âlemlerin Rabbi, sonra da rahmân ve rahîm olarak niteler. Çünkü Rabbü'l-âlemin ifadesinde bir heybet, bir azamet, rahmân ve rahîmde ise engin bir sevgi ve acıma söz konusudur. Bu da Allah Teâlâ'nın korku ile ümit halini birleştirdiği anlamına gelir.[37] Bu husus başka ayetlerde de vurgulanan, müminlerin korku ile ümit arası bir hayat tarzını benimsemeleri gerektiği prensibine işaret eder. "**(Resûlüm!) Kullarıma, benim, çok bağışlayıcı ve pek esirgeyici olduğumu haber ver. Benim azabımın acı verici bir azap olduğunu da bildir.**"[38] ayetlerinde bu husus açıkça ifade edilmektedir.

"Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun bir ihtiyacını giderir."
(Müslim, Birr, 58)

Görüldüğü gibi, Kur'an bir taraftan ilahi merhametten bahsederek ümidi, azaptan söz ederek korkuyu öne çıkarmaktadır. Çünkü, korku unsuru insanı Allah'a (c.c.) saygısızlık etmekten korumakta; ümit ise Allah'a (c.c.) yaklaştırıp cennet isteğine yoğunlaştırmaktadır. Ancak bu iki unsurdan biri diğerine ağır basarsa, o zaman da beklenen sonucun alınması mümkün olmaz. Başka bir deyişle ne korkudan vazgeçip ümide bağlanmak ne de ümidi bir kenara atıp korku ile yaşamak doğrudur. Yapılması gereken şey, Kur'an-ı Kerim'in gösterdiği ve mutasavvıfların da korku ile ümit arası yaşam (beyne'l-havf ve'r-recâ) diye formüle ettikleri temel bir prensibi hayata geçirmektir.[39]

35 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 56.
36 bk. Lokman suresi, 13. ayet.
37 Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an, C 1, s. 139.
38 Hicr suresi, 49-50. ayetler.
39 Muhsin Demirci, Kur'an'ın Ana Konuları, s. 200-201.

﴿ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ۝٤ ﴾

Mâlik kelimesi, "sahip, hâkim" anlamındadır. *Yevm* de süresi değişik vakit dilimlerini ifade eden bir zaman birimidir. Ancak burada onunla kıyâmet günü kastedilmiştir. [مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ] ayeti herkesin dünya hayatında yaptığının karşılığını alacağı kıyâmet gününde, Yüce Allah'ın (c.c.) her varlık üzerinde tam bir otoritesinin olduğunu anlatır.

﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥ ﴾

Ayetindeki ibâdet kelimesi sözlükte "kulluk etmek, boyun eğmek" manalarına gelir.[40] İslami literatürde ise kişinin, Yüce Allah'ın (c.c.) ululuğunu kabul etmesi, O'na tam bir teslimiyetle boyun eğmesi diye tanımlanır.[41] [نَسْتَعِينُ] kelimesi de "Yardım isteriz." demektir.

"De ki: Şüphesiz namazım, diğer ibadetlerim, hayatım ve ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir." (En'am suresi, 162. ayet)

Kur'an-ı Kerim, insanın gücünün sınırlı olduğunu vurgular. Bu sebeple insanlar ihtiyaç anında hem diğer insanlardan hem de insanüstü güçlerden yardım istemeye kendilerini mecbur hissederler. Fakat onların bu iki kaynaktan yardım isteme şekilleri, usûl ve sistemleri ilahi irşada kulak asmadıkları zamanlarda şirke ve bâtıla sapmalarına sebep olmuş; böylece birçok batıl dua ve ibadet ortaya çıkmıştır. İşte bu ayet-i celîle, kulluk ederken ve yardım isterken yöneleceğimiz en doğru ve isabetli adresi bize göstermektedir.[42]

BİLGİ KUTUSU

Kulun Allah'tan (c.c.) ilk istediği şey hidayettir.

Görüldüğü gibi ayetteki her iki fiil de [نَعْبُدُ / نَسْتَعِينُ] çoğul olarak zikredilmiştir. Bu da müminlerin bir bütün teşkil etmelerinin ve *ben* değil *biz* ilkesini yerleştirip fertle toplum arasındaki dengeyi kurmalarının gerekliliğine işaret etmektedir. Burada bizi oluşturan bağ esasen imandır, eşsiz olan Allah'a (c.c.) kulluktur.[43]

﴿ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝٦ ﴾

Ayetinde zikredilen hidâyet sözcüğü, doğru yola iletmek, yol göstermek ve irşâd etmek gibi anlamlara gelir. Râğıb İsfahânî'ye (öl. 1108) göre bu kelimenin dört anlamı vardır:

1. Bütün mükelleflere, akıl, anlayış ve kabiliyetleri nisbetinde zarûri bilgi vermek,
2. İnsanları peygamberlerin lisanıyla doğru yola çağırmak,
3. İslam davetine kulak verenlere imân nasip etmek,
4. İslam'ı yaşayanları ahirette cennete koymak.[44]

40 Âsım Efendi, Kâmus Tercümesi, "a-b-d" md., C 1, s. 201.
41 Yusuf Kardâvî, İbâdet, s. 40.
42 Heyet, Kur'an Yolu, C 1, s. 62.
43 Heyet, Kur'an Yolu, C 1, s. 62.
44 Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredat fî Ğarîbi'l-Kur'ân, "h-d-y" md.

PAYLAŞALIM

Fâtiha suresi genelinde "ederiz, dileriz" şeklinde çoğul fiiller kullanılması dikkat çekicidir.

Surelerde bu şekilde "ben" yerine "biz" dilinin kullanılmasının sebebi ne olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bu yaklaşıma göre hidayet insana yöneliktir. İnsan bir başkasını, bu dört irşad çeşidinden sadece hakka davet etmek ve doğru yolu tanıtmak suretiyle hakikate yönlendirebilir.

[وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ] **"Her toplum için bir hâdî (davetçi) vardır."**[45] ayeti bu tarz bir irşadı konu edinmektedir.

[اَلصِّرَاطَ] sözcüğü lügatta "üzerinde yürünülen ana yol, cadde" anlamına gelir. [اَلْمُسْتَقِيمَ] ise "dosdoğru" anlamında bir kelimedir ve [اَلصِّرَاطَ] nin sıfatıdır. İkisi birlikte "dosdoğru yol, ana yol" anlamını ifade eder ki, o da İslam'dır.[46] Çünkü yaratanla yaratılan, Allah (c.c.) ile kul, akıl ile vahiy, hürriyet ile cebir, haksızlıkla adâlet, iyi ile kötü vb. hususlar ancak İslam dini tarafından yerli yerine konularak denge sağlanmıştır.[47] Kur'an'a göre bu da Yüce Allah'ın iradesinin bir sonucudur.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir. Müslüman namazda [اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ] *'Bize doğru yolu göster!'* dediğinde neyi kastetmektedir? O, henüz hidayete tam olarak ulaşamadığını, Allah'tan (c.c.) kendisini hidayete erdirmesini mi? Yoksa hidayete ermekle birlikte yoldan çıkması her zaman mümkün olduğu için Yüce Allah'ın onun ayaklarını doğru yoldan kaydırmamasını mı? Bize göre, müminin amacı, hidayette sebatı istemek olmalıdır. Çünkü hayat boyunca hiçbir insanın -Allah'ın (c.c.) yardımı olmadan- hidayette devamlılığı söz konusu değildir. Onun için Allah (c.c.) bize bu ifade ile hidayette sebatın yolunu öğretmiştir.

﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۝٧ ﴾

ayetinde yer alan nimetten maksat, doğru bir şekilde yaşayarak Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmanın sonucu olarak bahşedilen hakiki ve sürekli nimetlerdir.

"Nimet verdiklerinin yoluna ilet..." (Fatiha suresi, 7. ayet)

"Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır."[48]

Bu nimetlere mazhar olanlar da Nisâ suresi 69. ayette ifade edildiği gibi, Yüce Allah'ın nübüvvet görevi verdiği elçiler, Hz. Ebû Bekir gibi her şeyini Allah (c.c.) yolunda feda eden özü sözü bir olan üstün şahsiyetler, arzın her yerine Allah'ın (c.c.) dinini götürmek için çabalayan ve bu uğurda gerekirse gözünü kırpmadan canını veren şehidler ve Allah'ın (c.c.) rızasına uygun, insanlık için faydalı işler yapan mümin kullardır. Buna göre bir Müslüman, namaz esnasında

﴿ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝٦ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ... ﴾

45 Ra'd suresi, 7. ayet.
46 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 121.
47 Heyet, Kur'an Yolu, C 1, s. 63.
48 Nisâ suresi, 69. ayet.

dediğinde, Nisâ suresi 69. ayette kastedilen kimselerin yolunu talep etmiş demektir. Çünkü sözü edilen gruplar doğru bir yaşantı sürmeleri sebebiyle kurtuluşa erenlerdir.

Kendilerine nimet verilenler, Allah (c.c.)'ın gazabına uğramaktan ve sapıklıktan emin olanlardır.[49] Görüldüğü gibi Fâtiha suresinin son cümlesi ile bir önceki cümle arasında sıkı bir anlam ilişkisi vardır. Çünkü öncesinde olumlu, sonrasında ise olumsuz bir talep yer almıştır. Bu durumda mümin bir kul,

﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ ۝٧ ﴾

derken bir taraftan meşrû olanı arzu ettiğini, diğer taraftan da meşrû olmayanı ötelediğini beyan etmiş olmaktadır.

Bazı İslam alimlerine göre "gazaba uğrayanlar'' Allah'ın (c.c.) mesajından tam olarak haberdar olup, mahiyetini anlayan ama kabul etmeyenlerdir. Sapkınları ise ya hakikatin kendilerine hiç ulaşmadığını ya da hakikati kabul etmelerini güçleştirecek kadar değişmiş ve bozulmuş insanlar şeklinde tanımlamışlardır.[50]

Burada insanlığın tarihsel tecrübesine de bir atıf yapılarak yolun doğrusu ve eğrisi hakkında bir başka ölçüt ve delil daha verilmektedir. İslam yalnızca Allah (c.c.) kitabında böyle buyurduğu için doğru yol değildir, aynı zamanda tarih boyunca ilahi irşadı reddedenlerin tecrübeleri de doğru yolun İslam olduğunu göstermektedir. Bu sebeple doğru yolu arayanlar ve üzerinde bulundukları yolun sağlamasını yapmak isteyenler, dönüp tarihe bakmak, gerçek mutluluğu bulanlarla sapanlar ve Allah'ın (c.c.) gazabına uğrayanların yol ve yöntemlerini incelemek durumundadırlar. Tarihte hem örnekler hem de alınacak ibretler vardır. Örnekler, peygamberlerin izlerinden giden fert ve ümmetlerde, ibretler ise onlara cephe alan ve Cenâb-ı Hakk'a meydan okuyanlarda görülmektedir. Bazı rivayetlerde sapanların "Hıristiyanlar", ilahi gazaba uğrayanların da "Yahudiler" olarak açıklanması,[51] Müslümanların o sırada en iyi tanıdıkları toplum olmalarından dolayıdır.".

Fâtiha'nın bu ayeti, bir duâ cümlesi olup surenin sonunda, "Rabbimiz! Duâmızı kabul buyur!" anlamında "Âmin." denilmektedir. Allah Resûlü'nün de Fâtiha'dan sonra *âmin* dediği ve ashâbına böyle demelerini emrettiği ifade edilmektedir.[52] Konuyla ilgili başka hadisler meleklerin de bu duaya âmin dediklerini anlatır.[53] Bu yüzden cemaatle namaz kılarken Fâtiha'nın sonunda mutlaka âmin denilmesi gereklidir.[54]

"... Bana dua edin, duânıza cevap vereyim..."
(Mü'min suresi, 60. ayet)

"Doğruluğun (kendisi olan bu Kur'an'ı sürekli gündeme getiren) ve onu tüm kalbiyle benimseyenler, işte onlar muttakilerdir."
(Zümer suresi, 33. ayet)

DEĞERLENDİRELİM

"Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır."
(Nisâ suresi, 69. ayet)

Yukarıdaki ayeti, Fatihâ suresinin 7. ayeti ile birlikte değerlendiriniz.

49 Ebu'l-Berekât en-Nesefî, Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl, C 1, s.33.
50 Reşid Rızâ, Menâr Tefsiri, C 1, s. 68.
51 bk. Müsned, C 4, 378; Tirmizî, Tefsîr, 2.
52 bk. Müslim, Salât, 72-76.
53 bk. Buhârî, Ezân, 112-113.
54 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 145.

5.2. Bakara Suresi 1-5. Ayetler ve Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ
الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ
وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla.

1. Elif Lâm Mîm.
2. Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.
3. Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar.
4. Onlar sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar.
5. İşte onlar Rablerinden (gelen) bir doğru yol üzeredirler ve kurtuluşa erenler de işte onlardır."

Bakara suresi mushaf tertibine göre 2., iniş sırası itibariyle de 87. suredir. Adını 67-71. ayetlerde anlatılan bakara (sığır) kurban etme olayından almaktadır. Abdullah b. Abbas'a (r.a.) göre büyük bir kısmı hicretin ilk iki yılında olmak üzere tamamı Medine'de indirilmiştir. Ayet sayısı 286'dır. Burada sadece ilk beş ayet ele alınacaktır.

﴿ الٓمٓ ﴿١﴾ ﴾

"Elif Lâm Mîm" Kur'an'daki 29 surenin başında yer alan bu tür harf kümelerine hurûf-ı mukattaa denir. Bu harfler tekli, ikili, üçlü, dörtlü ve beşli bir kompozisyon oluşturmaktadırlar. Tamamı 14 farklı harf olup, Kur'an-ı Kerim'de 13 ayrı biçimde görünmektedir.[55]

﴿ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ﴾

Bu ayetteki el-kitap sözcüğü yazılı şey, yazı, mektup, mesaj, not, vesika ve akit gibi anlamlara gelir.[56] Kur'an-ı Kerim'de 245 yerde zikredilen bu kelime ile yerine göre Kur'an, Tevrât ve Levh-i Mahfûz kastedilir. Ayrıca *el-kitâb* lafzı Kur'an'ın isimlerinden birisidir. Ayette Kur'an-ı Kerim kastedilmiştir. Bu ayetin içinde yer aldığı Bakara suresinin iniş tarihi göz önüne alınırsa Kur'an, o zaman henüz tamamlanmamıştır. Vahyi tamamlanmamış bir metin için de tabiki kitaptan söz edilemez. Hal böyle iken ona kitap denilmesinin sebebi ne olabilir? Zemahşerî bu soruya şu cevabı verir: "Allah Teâlâ söz konusu ayette, tamamını indirmeyi vaat ettiği bir Kur'an metninden söz ettiği için ona "*kitap*" ismini vermiştir. Şayet böyle olmasaydı henüz vahyi tamamlanmamış bir metin için kitap ismini kullanmazdı."[57]

NOT EDELİM

* Hurûf-ı mukattaa vahyin muhataplarına bir tembihtir.

* Kur'an, Allah'ın (c.c.) kelamı olduğuna inanmayan müşriklere "Bu harflerden bir benzer kitap da siz oluşturun." meydan okumasıdır.

(bk. Bakara suresi, 23. ayet)

55 Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, C 1, s. 5-9; C 2, 6-8.
56 İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, "k-t-b" md.
57 Zemahşerî, el-Keşşâf, C 1, s. 143.

Şunu da belirtelim ki, ayetteki [لاَ رَيْبَ فِيهِ] ifadesi, hem söz konusu kitabın Allah'tan (c.c.) geldiği hem de muttakiler için bir rehber ve klavuz olduğu hususundaki muhtemel şüpheleri ortadan kaldırmaktadır.

Muttaki ise nefsini günaha götüren şeylerden koruyup Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınan kimse demektir.[58] Tanımda bahsedilen bu temel özellikleri taşıyanlar Kur'an'ı hayatında layıkıyla rehber edinen kimselerdir.

﴿ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ۝٣ ﴾

Bu ayette, üzerinde durulması gereken üç konu vardır. Biri gayb, diğerleri de namaz ve infaktır. Gaybın terim anlamı "ister fizikte ister fizik ötesinde olsun zâhiri ve bâtınî duyuların alanı dışında kalan ve akıl yoluyla mahiyeti idrak edilemeyen şey" anlamına gelir.[59] Bu tanıma göre gaybın temel vasfı, duyular ve akılla ulaşılamaz oluşudur. Çünkü gayb başta fizik ötesi alanı ifade etmektedir. Bu alanda geçerli olan bilgi kaynağı da akıl ve duyular üstü bir niteliğe sahip olan vahiydir. İşte gayba inanmak akıl ve duyular ile kavranamayan vahye iman etmek, mümin olmak da bu özellikteki bir imana sahip olmak demektir.

Bu ayette üzerinde durulması gereken ikinci konu namazdır. Nübüvvetin başından itibaren belli vakitlerde kılınan namaz, hicretten bir buçuk yıl önce Miraç gecesinde 5 vakit olarak farz kılınmıştır.[60] Namazın farz olduğunu ifade eden Kur'an nassı, **"...Şüphesiz namaz müminler üzerine vakitleri belirlenmiş bir yükümlülüktür."**[61] ayetidir. Allah Resûlü'nün sünnetinde de namaz hem dinin direği olarak tanımlanmış[62] hem de söz konusu ibadetin önemli bir unsuru olan secde, kulun Allah'a (c.c.) en yakın olduğu hal olarak nitelendirilmiştir.[63] Çünkü secdede itaat, boyun eğme ve teslimiyet gibi kulluğun en belirgin vasıfları vardır. Bu itibarla o, insanı Allah'a (c.c.) yaklaştırmakta ve ona, huzurunda bulunduğu varlığın kudret ve yüceliğini hissettirmektedir.

Yüce Allah namaz sayesinde kudretini, azabını, rahmetini, insanın zihnine nakşederek onu her türlü fenalık ve kötülükten alıkoymaktadır. Bu husus, **"Sana vahyedilen kitabı oku ve dosdoğru namaz kıl; çünkü dosdoğru kılınan namaz çirkin ve kötü işlerden alıkor."**[64] ayetinde dile getirilmektedir.

58 Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredat fi Ğarîbi'l-Kur'ân, "v-k-y" md.
59 İbnu'l-Esîr, en-Nihâye Garîbî'l-Hadîs, C 3, s. 177.
60 Namazın Miraç'ta farz kılınmasıyla ilgili bk. Tirmizî, Salât, 45.
61 Nisâ suresi, 103. ayet. Ayrıca bk. Hûd suresi, 114. ayet; İsrâ suresi, 78. ayet.
62 bk. Tirmizî, İmân, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, C V, s. 231, 237.
63 bk. Müslim, Salât, 215; Nesâî, Mevâkît, 35.
64 Ankebût suresi, 45. ayet.

İLKELER ÇIKARALIM

Bakara suresinin ilk beş ayetini okuyunuz ve çıkardığınız ilkeleri aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BİLGİ KUTUSU

Namaz ibadeti Miraç gecesinde beş vakit olarak düzenlenmiştir.

"Eğer kalbinin yumuşamasını istiyorsan fakiri doyur, yetimin başını okşa!"
(İbn-i Hanbel, Müsned, C 2, s. 263, 387)

BİLGİ KUTUSU

"Ey Adem oğlu, infak et (malını hayır yolunda sarf et ki) sana da infak olunsun (Allah sana karşılığını hem bu dünyada ve hemde ahirette versin)."

(Buhari, tevhid 35, Müslim, Zekat 36)

NOT EDELİM

Peygamberimiz;

- *"Namaz mü'minin miracıdır."*
- *"Namaz dinin direğidir."*
- *"Namaz kula hesabı sorulacak ilk ameldir."*
- *"Namaz gözünün nurudur."*

buyurmuştur.

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 128, 199)

BİLGİ KUTUSU

"Sadaka belayı ve kötü ölümü def eder."

(Buhari, Zekat, 21)

Bu da namazın manevi anlamda insanı temizlemesi demektir. Bununla birlikte namaz insanı bir taraftan şükretmeye, diğer taraftan da sabır ve mücadeleye alıştırmak suretiyle ruh sağlığı bakımından da büyük bir fonksiyon icra etmektedir. Namazın cemaatle kılındığı zaman da müminleri aynı safta toplaması sebebiyle birliktelik şuuru pekiştirme gibi bir fonksiyonu söz konusudur.

Ayette üzerinde durulması gereken üçüncü konu ise infaktır. İnfak; "nafaka verme, besleme, geçindirme, yedirip içirme, hak yolunda malını harcama, sarfetme" demektir.[65] [وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ] denilerek harcanan malın tamamını değil bir kısmını ifade etmektedir. Ayrıca [مَا] infakın sadece mal ile değil ilimle, fikirle ve bedenen yapılan yardımlarla olabileceğine de işaret etmektedir. [رَزَقْنَاهُمْ] ifadesi de yapılacak infakın başkasının malından değil, insanın kendi malından olmasını zaruri kılmaktadır. [يُنْفِقُونَ] fiiline gelince o da verilecek malın ihtiyaç gidermek maksadına yönelik olması gerektiğini beyan etmektedir. Çünkü bu fiilde "ihtiyaçları karşılama" anlamı vardır. Buna göre infak, bazı müfessirlerin dediği gibi miktarı belli olan zekâtı değil, kişinin hem aile bireyleri, komşuları hem de akraba ve ihtiyaç sahipleri için yaptığı tüm harcamaları içine almaktadır.[66]

﴿ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝ ﴾

Bu ayette Yüce Allah hem Allah Resûlü'ne (s.a.v.) hem de ondan önceki peygamberlere imanı şart koşmuştur. Çünkü peygamberler İslam binasının mimarlarıdır. Bu yüzden her peygamber gönderildiği dönemin şartlarıyla ilgili bazı esasları getirmiş, böylece İslam binası son elçi Hz. Peygamber ile birlikte en mükemmel yapısına kavuşmuştur.

Peygamberlere iman şart olduğu gibi ahirete iman etmek de gereklidir. Çünkü ahirete imân, bir mükâfaat ve ceza gününün varlığını kabul etmek, herkesin bu dünyada yapıp ettiklerinden dolayı Allah'ın (c.c.) huzurunda sorguya çekileceğine inanmak demektir. Böylesi bir iman duygusu da tabiatıyla insanı, yaptığı işlerde hukuki ve ahlaki bakımdan bir takım yaptırımlara zorlamaktadır.

Ahiret inancı ayrıca adaletin, doğruluğun, dürüstlüğün iyilik ve güzelliğini; zulmün, haksızlığın ve her türlü kötülüğün de çirkinliğini, fertlerin gönüllerine yerleştirerek insanlar arasındaki ilişkileri olumlu şekilde geliştirdiği gibi, milletler ve toplumlar arasındaki bağların sağlam bir hale gelmesini de temin etmektedir.

İnsan hangi seviyede bir hayat yaşarsa yaşasın, mutlaka bir takım zorluklarla, sıkıntılarla, acılarla, ızdıraplarla karşı karşıyadır. İşte ahirete iman kişilere, hayatın bütün bu olumsuzluklarına karşı ümit ve yaşama azmi vererek acılarını hafifletmekte ve zor durumlara katlanmalarını temin etmektedir. Aksi takdirde hayatın bu zor yüküne insanın tahammül etmesi mümkün değildir.

65 Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredat fî Ğarîbi'l-Kur'ân, "n-f-k" md; İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, "n-f-k" md.
66 Mâverdî, en-Nüket ve'l-Uyûn, C 1, s. 69.

﴿ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝٥ ﴾

Bu ayet de hidayete mazhar olup kurtuluşa ereceklerin, ancak muttakiler olduğunu bize haber vermektedir. Bir başka ifade ile Kur'an'ın rehberliğinde hidayete erenler; gayba inanan, namazı dosdoğru kılan, infakta bulunan, hem Hz. Peygamber'e hem de ondan önceki elçilere indirilenlere ve ahirete kesin iman edenlerdir. İşte kurtuluşa erecekler de sadece onlardır.

5.3. Alak Suresi 1-5. Ayetler ve Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝١ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝٢ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝٣ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝٤ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla.
1. Yaratan Rabbinin adıyla oku!
2. O, insanı alaktan yarattı.
3. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır.
4. O, kalemle yazmayı öğretendir,
5. İnsana bilmediğini öğretendir.

Mekke'de inmiştir. Baştaki beş ayetin Hz. Peygamber'e ilk indirilen ayetler olduğu için bu sure ilk inen sure olarak nitelendirilir. Sure adını ikinci ayetteki *alak* kelimesinden alır. Ayrıca ''İkra'' ve ''İkra Bismi Rabbike'' isimleri de verilmiştir.[67] Tamamı 19 ayettir.

"... Rabbinin adıyla oku!"
(Alak suresi, 1. ayet)

Bu surenin ilk beş ayeti vahiy tarihinin ilk inen ayetleridir. Hz. Âişe şöyle anlatır: *"Allah'ın elçisi Hira mağarasında bulunduğu bir esnada vahiy meleği gelip ona, 'Oku!', dedi, o da, 'Ben okuma bilmem.', cevabını verdi. Resûlullah devamını şöyle anlattı: 'O zaman melek beni tuttu, takatim kesilinceye kadar sıktı, sonra bırakıp tekrar: 'Oku!', dedi. Ben de: 'Okuma bilmem.', dedim. İkinci kez beni tuttu, takatim kesilinceye kadar sıktı ve bıraktı, yine bana: 'Oku!', dedi. Ben de: 'Okuma bilmem.', dedim. Yine beni tuttu, üçüncü defa sıktı ve bıraktı, sonra bana:* ***'Yaratan Rabbin adıyla oku, O insanı aşılanmış bir yumurtadan yarattı. O keremi sonsuz Rabbin adıyla oku. O kalemle öğretti. İnsana bilmediği şeyleri öğretti.'*** *dedi."*[68]

﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝١ ﴾

Surenin [اِقْرَأْ] "oku" emriyle başlamış olması ve bu emrin iki defa tekrar etmesi, okumanın insan hayatındaki önemini göstermektedir. Bu emrin ilk muhatabı Hz. Peygamber'dir. Ancak mesajı onun şahsında bütün müslümanlara yöneliktir. Ayrıca Yüce Allah ayette okunacak şeyin nesnesini

67 Tâhir b. Âşûr, Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr, C 30, s. 433.
68 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1, 3; Müslim, İmân, 73, 252.

"Nun. Kaleme ve kalemin yazdığı satırlara andolsun."
(Kalem suresi, 1. ayet)

"O Allah ki, yarattığı her şeyi güzel yapmıştır."
(Secde suresi, 7. ayet)

NOT EDELİM

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."
(Bakara suresi, 261. ayet)

de belirtmemiştir. Bu da O'nun, Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere okunacak her şeyin okunmasını istediği anlamına gelelebilir. Ancak bu okuma [بِاسْمِ رَبِّكَ] ifadesine göre Allah Teâlâ'nın ismiyle başlamalıdır. Hz. Peygamber'in de dediği gibi, *"Besmele ile başlamayan hiçbir önemli iş başarıya ulaşamaz."*[69]

﴿ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ ﴿٢﴾ ﴾

2. ayete göre insan "yapışmak, asılmak, kan emen kurtçuk, değerli şey"[70] anlamlarına gelen alaktan yaratılmıştır. Alak, aynı zamanda anne rahminde döllenen zigot demektir. Onun maddi diyebileceğimiz bu anlamları yanında, bir de "ilgi, sevgi, şefkat, aşk" gibi manevi anlam boyutu da vardır.[71] Buna göre Yüce Allah'ın (c.c.) insanı sevgi ve şefkat hamuruyla yoğurup yaratmasından, bunun sevgi sonucu gerçekleşmesinden söz edilebilir. O halde diyebiliriz ki, Allah'ın (c.c.) insanı alaktan yaratması hem maddi hem de manevi boyutuyla gerçekleşmiştir.

﴿ اِقْرَاْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۙ ﴿٣﴾ اَلَّذِىْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۙ ﴿٤﴾
عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ؕ ﴿٥﴾ ﴾

3-5. ayetlerin ilkinde geçen [اِقْرَأْ] ve [اَلْاَكْرَمُ] sözcükleri dikkat çekicidir. Oku anlamına gelen [اِقْرَأْ] emir fiili surenin ilk ayetinde de vardır. Burada tekrar edilmesi, okuyup bir şeyler öğrenebilmenin ancak tekrarla mümkün olduğunu göstermek içindir. [اَلْاَكْرَمُ] sözcüğü ise "keremi sonsuz, cömertliği sınırsız olan" anlamındadır. Bu sıfatın bir yansıması olarak Yüce Allah kullarına karşı son derece cömerttir, hiçbir şeyi onlardan esirgememiştir. Nitekim 4. ayette Yüce Yaratıcının insana kalemle yazı yazmayı öğretmesi yahut yazma kabiliyeti vermesi insana yönelik en büyük keremidir. Çünkü kalem, yazı yazmanın ve bilgiyi korumanın en önemli aracıdır. Bu yüzdendir ki Taberî (ö. 922), kalemi, Allah'ın (c.c.) insanoğluna verdiği en büyük nimet olarak nitelendirmiştir.[72] Ancak bu aracı kullanmayı bilmeden onu işlevsel hâle getirmek mümkün değildir. O halde öncelikle onu tanımak ve kullanmasını öğrenmek gerekmektedir. Öğrenmek de tabii ki bir ustanın yol göstermesiyle gerçekleşmektedir. Burada ele almış olduğumuz ayete göre o usta da Yüce Allah'tır. Yazı yazmak bir yetenek işidir ve bu yeteneği de Allah Teâlâ insana vermiştir. Dolayısıyla yazı sanatını öğrenmeye çalışan her insan, sadece kendi özünde var olan bu yeteneğin üzerini açmış olmaktadır.

69 Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, C 5, s. 13; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 60.
70 Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredat fî Ğarîbi'l-Kur'ân, "a-l-k" md.
71 Heyet, Kur'an Yolu, C 5, s. 652.
72 Taberî, Câmiu'l-Beyân, C 34, s. 527.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

Cevaplayalım

1. Vahyin anlamını yazınız.

2. Kur'an-ı Kerim'in hangi yollarla korunduğu hakkında bilgi veriniz.

3. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'i hangi amaçlarla insana göndermiştir?

4. Hz. Peygamber'e ilk vahiy nerde ve ne zaman gelmiştir?

5. İslamiyet öncesinde Arabistan'daki dinî, ekonomik ve kültürel ortamın özellikleri nelerdir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

6. Kur'an-ı Kerim hangi sahabenin başkanlığında kitap hâline getirilmiştir?

A) Hz. Ebu Bekir B) Hz. Zeyd b. Sabit
C) Hz. Ömer D) Hz. Ali
E) Hz. Osman

7. Kur'an-ı Kerim'in "Hak ile batılı birbirinden ayıran" anlamına gelen ismi hangisidir?

A) el-Furkan B) ez-Zikr C) el-Kitap D) el-Mev'iza E) el-Hüdâ

8. Kur'an-ı Kerim'in doğru okunmasına yönelik işaretleri ilk olarak kim koymuştur?

A) Ziyad b. Sümeyye B) Yahya b. Ya'mer
C) Nasr b. Asım D) Ebu'l-Esved ed-Düelî
E) Halil b. Ahmed

9. Aşağıdakilerden hangisi ilk vahiy kâtiplerinden birisi <u>değildir</u>?

A) Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh B) Ubeyy b. Ka'b
C) Zeyd ibn Sabit D) Hamza ez–Zeyyât
E) Amr ibn el-As

10. *''Ahiret inancı adâletin, doğruluğun, dürüstlüğün iyilik ve güzelliğini; zulmün, haksızlığın ve her türlü kötülüğün de çirkinliğini, fertlerin gönüllerine yerleştirerek insanlar arasındaki ilişkileri olumlu şekilde geliştirdiği gibi, milletler ve toplumlar arasındaki bağların sağlam bir hale gelmesini de temin etmektedir.''*

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ahiret inancının sağladığı faydalardan <u>değildir</u>?

A) Toplumsal ilişkilere fayda sağladığı

B) Adalet ve iyiliğe katkı sağladığı

C) Kötülükleri önlediği

D) Hayalcilikle toplumu oyaladığı

E) Milletleri yakınlaştırdığı

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü/sözcükleri yazınız.

Boşlukları dolduralım	***Yahudiler ve Hristiyanlar, mukabele, Kureyş, istinsah, Alak***	**11.** Hz. Peygamber'in her Ramazan ayında Kur'an'ı Cebrail (a.s.) ile karşılıklı okumalarına .....denir.
		12. Kur'an-ı Kerim'in çoğaltılmasında ihtilafa düşüldüğünde .....lehçesi esas alınmıştır.
		13. Kur'an'ı çoğaltma işlemine ..... denir.
		14. Baştaki beş ayeti Hz. Peygamber'e indirilen ilk ayetler olduğu için bu sure ilk inen sure olarak nitelendirilir. Sure adını ikinci ayetteki ..... kelimesinden alır.
		15. Adî b. Hâtim Hz. Peygamber'e gazaba uğrayanlarla sapanların kimler olduğunu sormuş o da ".....dır." buyurmuştur.

D. Aşağıdaki cümlelerin başına ifade doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

(.....)	**16.** Kur'an, Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Cebrâil (a.s.) aracılığıyla indirdiği, mushaflara yazılan, mütevâtir bir yolla nakledilen ve okunmasıyla ibadet edilen ilahi sözlerdir.
(.....)	**17.** Kur'an-ı Kerim 612 yılında Mekke'de vahyedilmeye başlanmıştır.
(.....)	**18.** Resûlullah'a gelen vahye dair ilk işaretler uykuda gördüğü sadık rüyadır. O sırada gördüğü bir rüya sabah aydınlığı gibi ortaya çıkardı.
(.....)	**19.** Her sene Ramazan ayında Allah Resûlü kendisine o yıl içinde gönderilen ayetleri Cebrâil'e okuyordu. Buna karşılaştırma denilmektedir.
(.....)	**20.** Muttaki; kendisini günaha götüren şeylerden koruyup Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınan kimse demektir.